

IEVOS ● SIMONAITYTĖS

KLAIPĖDOS APSKRITIES VIEŠOJI BIBLIOTEKA

**KLAIPĖDOS REGIONO GYVENTOJŲ LITERATŪROS RINKIMOSI YPATUMAI
BIBLIOTEKOJE**

Parengė:

Vyresn. metodininkė Ieva Baltinė

KVK studentai

Klaipėda, 2019

Kokias knygas skaito žmonės, kurie skaito bibliotekos knygas?

Lietuvos bibliotekų veikla yra įvardijama Lietuvos Respublikos bibliotekų įstatymu Nr. IX-2378. Šiame dokumente bibliotekų veikla įvardijama kaip „dokumentų kaupimas, tvarkymas, sisteminimas ir saugojimas, galimybės naudotis viešaisiais informacijos šaltiniais užtikrinimas <...>.” Visos bibliotekos stengiasi tenkinti skaitytojų poreikius, dėl to Klaipėdos ir Tauragės apskričių viešosios savivaldybių ir apskrities bibliotekos turi nemenką dokumentų fondą. 2018 metais, pagal Lietuvos integralios bibliotekų informacijos sistemos statistikos modulio¹ duomenis, bibliotekų fondą sudarė 3 110 695 fizinių vienetų arba 1 881 326 dokumentų pavadinimai. Kiekvienais metais nebeaktualūs arba sugadinti dokumentai nurašomi, o vietoje jų fondai papildomi naujais dokumentais: gautomis dovanomis, naujai įsigytais dokumentais iš biudžeto lėšų ir pan. Vien 2018 metais Klaipėdos ir Tauragės apskričių viešosios savivaldybių ir apskrities bibliotekų fondus papildė 142 403 naujais fiziniais dokumentais arba 77 155 pavadinimai.² Kadangi biudžetas įsigyti naujiems dokumentams ribotas, o dokumentų kainos kasmet auga, reikia labai tikslingai atrinkti dokumentus, kurie papildo bibliotekų fondus.

2019 metais Klaipėdos apskrities viešoji Ievos Simonaitytės biblioteka (toliau – KLAVB) bendradarbiaudama su Klaipėdos valstybinės kolegijos (toliau – KVK) Verslo fakulteto (toliau – VF) studentais atliko apklausą, kurios tikslas – nustatyti pagrindinius Klaipėdos ir Tauragės apskrityse gyvenančių asmenų skaitymo įpročius, kurie skaito knygas paimtas iš bibliotekų. Apklausos uždaviniai:

1. nustatyti kokius dokumentus dažniausiai skaito respondentai;
2. išsiaiškinti registruoto bibliotekoje vartotojo ir knygų išdavimo į namus paslaugos santykį;
3. sužinoti pagal kokius kriterijus respondentai dažniausiai renkasi knygas skaitymui.

KVK VF studentai³ apklausą Klaipėdos ir Tauragės apskrityse vykdė 2019 metų balandžio mėn. Iš viso apklausti 117 respondentai. Respondentai apklausti tiesioginio interviu būdu. Klausimyną sudarė 20 klausimų. Vidutinė interviu trukmė – 18 min. Apibendrintų rezultatų paklaidos dydis gali siekti iki 9 proc.

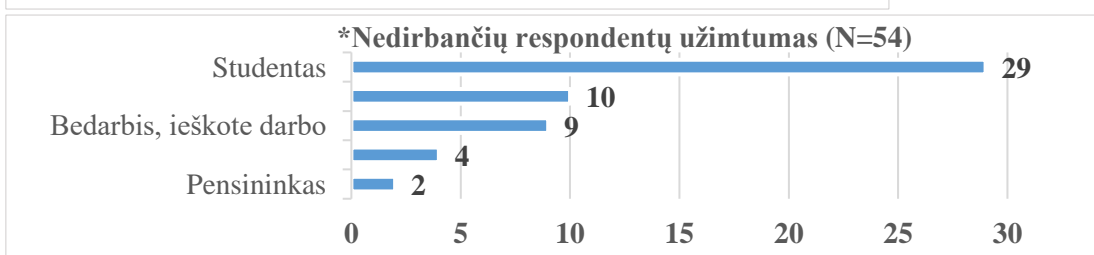
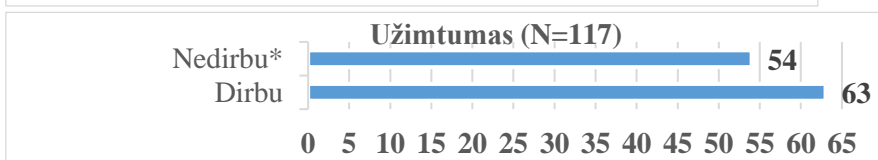
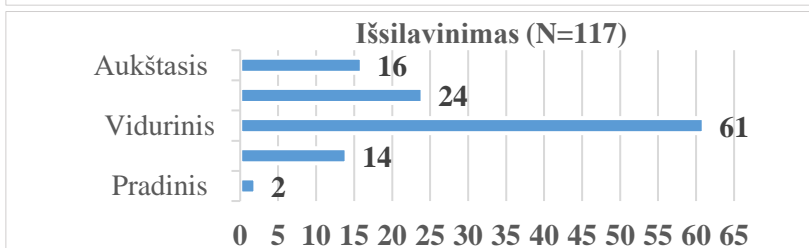
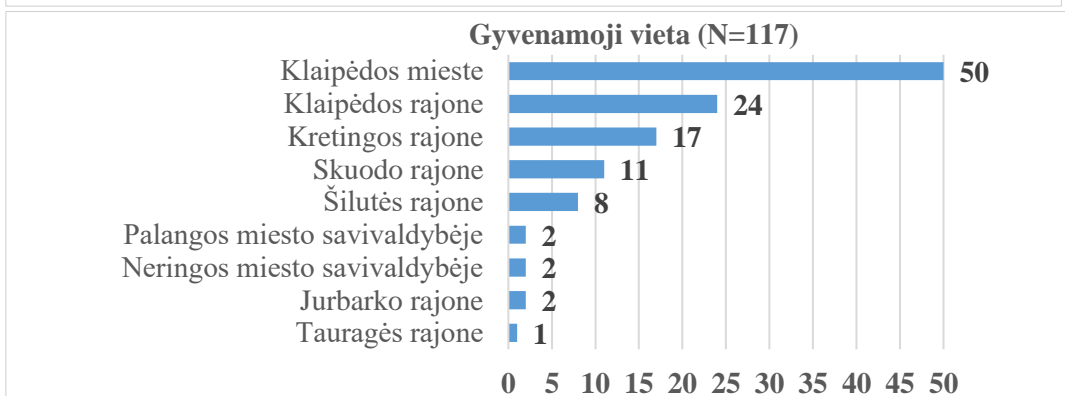
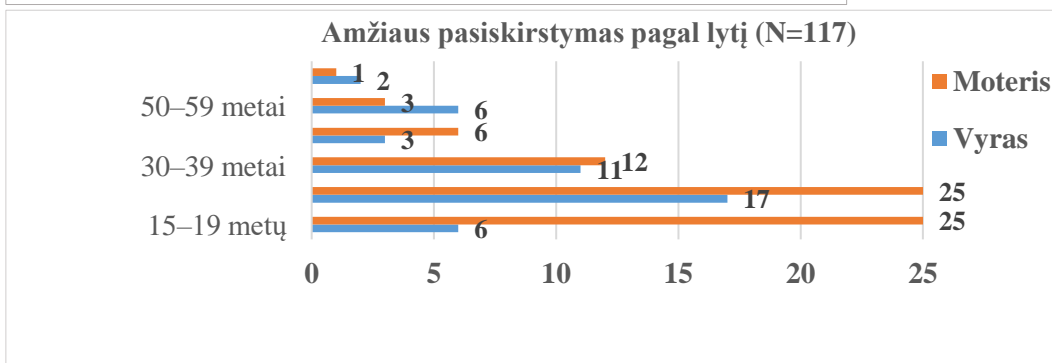
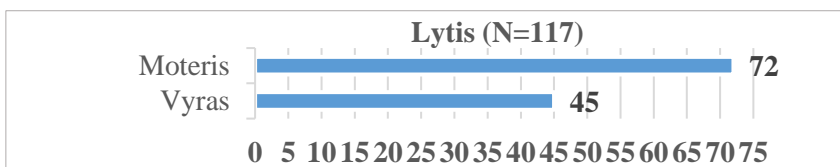
¹ LIBIS bibliotekų statistikos modulis [interaktyvus]. Vilnius, 2019 [žiūrėta 2019-08-09]. <<http://statistika.libis.lt:7878/pls/apex/f?p=106:18:1006814222463521::NO::>>

² LIBIS bibliotekų statistikos modulis [interaktyvus]. Vilnius, 2019 [žiūrėta 2019-08-09]. <<http://statistika.libis.lt:7878/pls/apex/f?p=106:18:1006814222463521::NO::>>

³ Apklausą atliko KVK VF Įmonių ir įstaigų administravimo studentai: Alšauskas Gediminas, Daugintytė Viktorija, Erminas Eimantas, Juškaitė Neringa, Karlonaitė Erika, Lekniūtė Auksė, Leliukaitė Ligita, Lukošius Armondas, Mickevičiūtė Gintarė, Petrauskaitė Vaida, Petrušonytė Aira, Ruzgaitė Karina, Simanavičiūtė Greta, Šlaustaitė Kotryna, Turauskaitė Laura.

Respondentų demografiniai duomenys

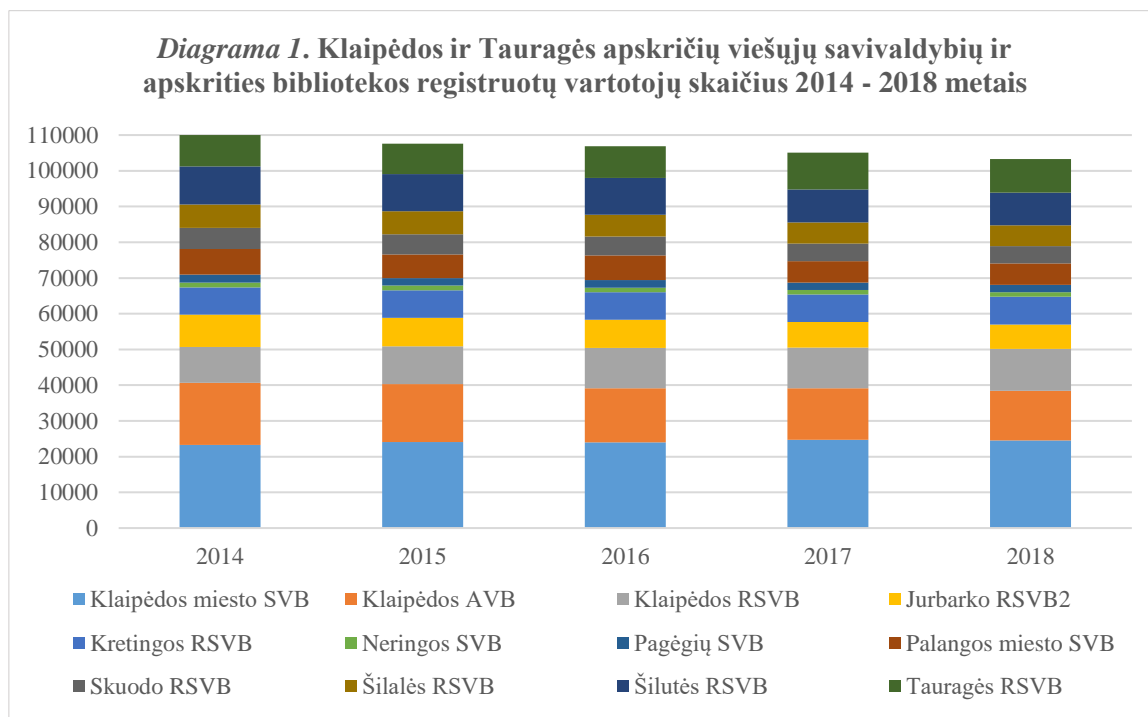
Atliekant apklausą taikyta netikimybinė patogioji atsitiktinė apklausa. Apklausti vyresni nei 15 metų respondentai. Iš viso apklausoje dalyvavo 117 respondentų. Didžioji dauguma moterys (61,54 proc.), kurių amžius nuo 15 iki 29 metų. Tokio amžiaus apklausoje dalyvavusių moterų buvo 69,44 proc.

Analizuojant visų apklausoje dalyvavusių respondentų amžių matome, kad 35,90 proc. respondentų buvo 20 – 29 metų. Dar 26,50 proc. respondentų buvo 15 – 19 metų. 42,74 proc. respondentų apklausos metu gyveno Klaipėdos mieste, 20,51 proc. – Klaipėdos rajone.

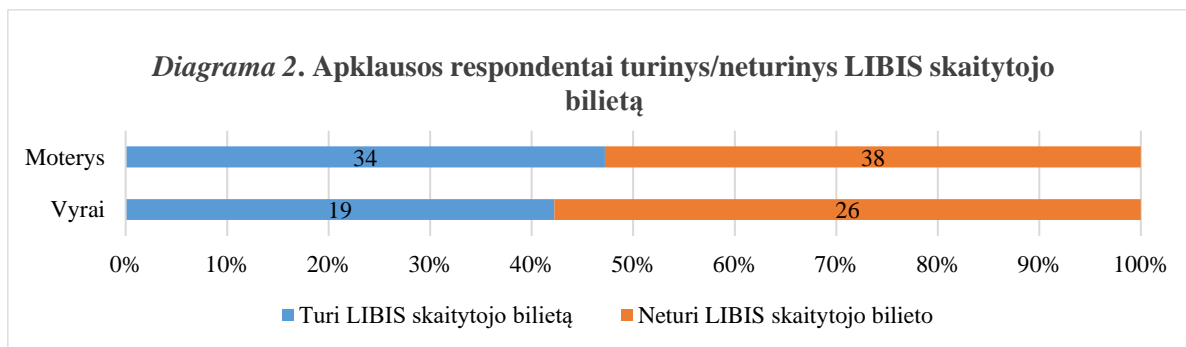
Respondento ir bibliotekos santykis: registracija bibliotekoje, dokumentų gavimas

Dauguma Klaipėdos ir Tauragės apskričių viešųjų bibliotekų kiekvienais metais susiduria su mažėjančiu registruotų bibliotekoje vartotojų skaičiumi (*diagrama 1*). Dažniausiai mažėjimas

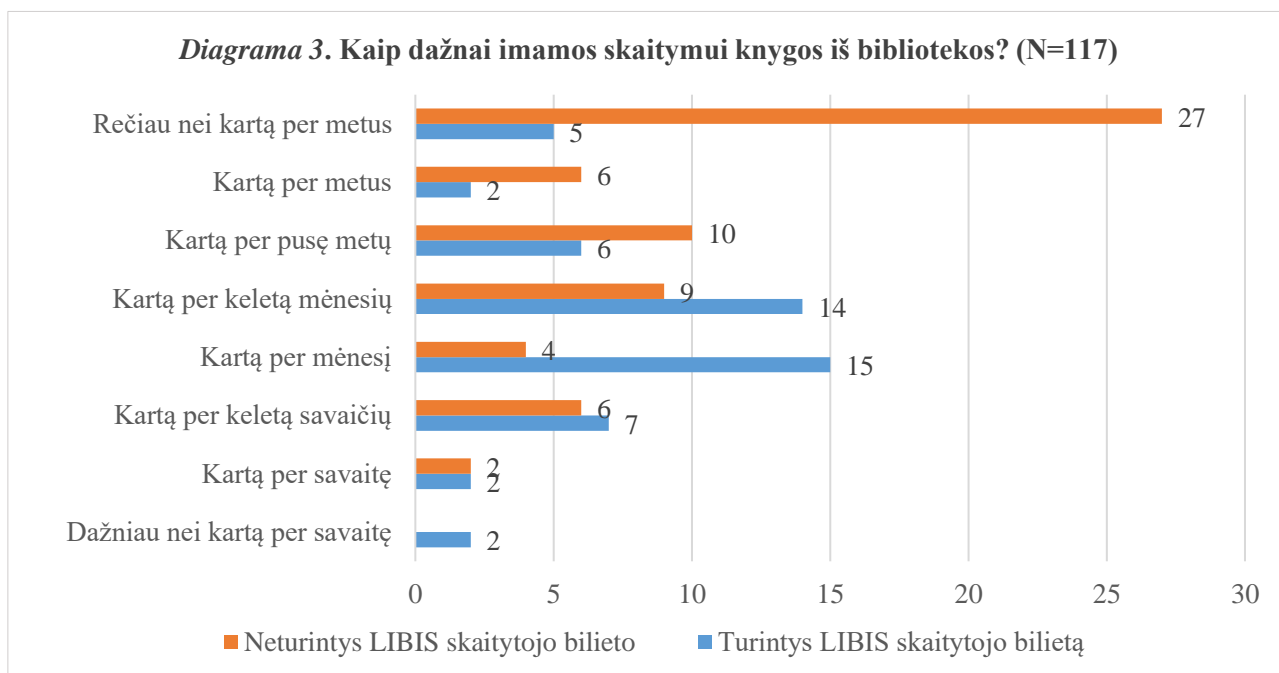
siejamas su tuo, kad daugelyje rajonų mažėja nuolatinių gyventojų skaičius.⁴ Atliekant šį tyrimą buvo apklausiami tik iš bibliotekos fondo knygas skaitantys respondentai. Praktikoje dažnai susiduriama, kad skaitytojai grąžina ne savo paimtas knygas į bibliotekas arba paima knygas ne tik sau. Dėl šios priežasties respondentų buvo teirujamasi ar jie patys turi LIBIS skaitytojo bilieta. Reikia pažymėti, kad maždaug apie pusę respondentų nežinojo kas tai yra. Dėl šios priežasties teko papildomai paaiškinti respondentams apie kokį skaitytojo bilieta jų yra teirujamasi. Galiausiai paaiškėjo, kad net 54,70 proc. (t. y. 64 respondentai) respondentų tokio bilieta neturi, nors skaito knygas paimtas iš viešosios bibliotekos. 57,80 proc. apklaustų vyrų (t. y. 26 vyrai respondentai iš 45) ir 52,80 proc. moterų (t. y. 38 moterys respondentės iš 72) (*diagrama 2*) teigia, tokio bilieta neturintys. Kaip matome, net ir tarp turinčių LIBIS skaitytojo bilieta vyrauja tendencija, kad moterys bibliotekose lankosi dažniau, nes iš turinčių LIBIS skaitytojo bilieta net 64,15 proc. yra moterys.

⁴ 2017 metais nuolatinių gyventojų liepos 1 dienos duomenimis Klaipėdos ir Tauragės apskrityse buvo 415 246, o 2018 metais – 412 140. Per metus laiko nuolatinių gyventojų skaičius sumažėjo 3 106 asmenimis arba apie 0,75 proc.

Kyla klausimas, kaip respondentai neturintys skaitytojo pažymėjimo gauna knygas iš bibliotekos fondo? Net 45,28 proc. (t. y. 24 respondentai) turintys LIBIS skaitytojo pažymėjimą apklausos metu teigė, kad knygas iš bibliotekos ima ne tik sau, bet ir kitiems. 40,74 proc. (t. y. 11 respondentų) turinčių LIBIS skaitytojo bilieta tėvų tvirtina imantys savo vardu knygas, kurios skirtos vaikams. 9,21 proc. (t. y. 7 respondentai) neturinčių skaitytojo pažymėjimo, bet skaitančių bibliotekos knygas, patvirtina, kad knygas gauna iš tėvų. 33,33 proc. (t. y. 9 respondentai) turintys skaitytojo pažymėjimą knygas ima tėvams, o likę 25,93 proc. (t. y. 7 respondentai) įvardijo kitus variantus: kaimynus, pažįstamus, senelius ir pan. 22,37 proc. (t. y. 17 respondentų) neturinčių LIBIS skaitytojo pažymėjimo respondentų teigia, kad jiems bibliotekos fondo knygas duoda kaimynai, likę 68,42 proc. (t. y. 52 respondentai) nurodė kitus variantus: seneliai, pažįstami, draugai ir pan.

Verta pažymėti, kad tie respondentai, kurie neturi skaitytojo pažymėjimo, nėra patys aktyviausi bibliotekos knygų fondo skaitytojai (*diagrama 3*). 42,19 proc. (t. y. 27 respondentai) neturinčių LIBIS

skaitytojo pažymėjimo knygas iš bibliotekos fondo skaito rečiau nei kartą per metus. Vis tik 16,63 proc. (t. y. 10 respondentų) neturinčių LIBIS pažymėjimo bibliotekos fondo knygas skaito bent kartą per pusę metų. Turintys LIBIS skaitytojo bilietus yra šiek tiek aktyvesni skaitydami knygas iš

bibliotekos fondo. 28,30 proc. (t. y. 15 respondentų) tokių respondentų knygas iš bibliotekos fondo skaito bent kartą per mėnesį. Kiti 26,42 proc. (t. y. 14 respondentų) skaito bent kartą per keletą mėnesių.

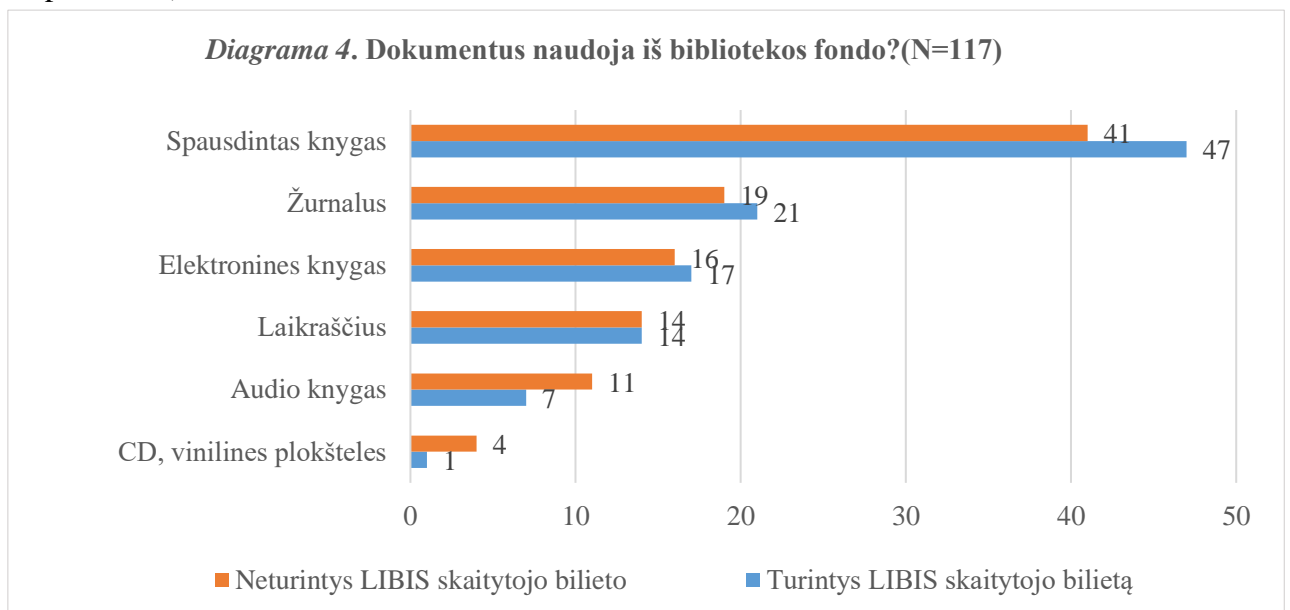
Deja, ne visada skaitytojų pageidaujamus dokumentus biblioteka gali išduoti tą pačią akimirką, kai skaitytojas to pageidauja. Dažna situacija, ypač su naujesnėmis ar populiaresnėmis knygomis, būna, kad biblioteka skaitytojo norimą dokumentą turi, tačiau jo egzempliorius ar net keli tuo metu yra paimti kitų skaitytojų. Tyrimo metu buvo siekiama sužinoti, kaip tokioje situacijoje atsidūręs respondentas dažniausiai elgiasi. 20,51 proc. (t. y. 24 respondentai) yra linkę dažniausiai knygą rezervuoti ir jos laukti, kol ateis jų eilė. Kiti 19,66 proc. (23 respondentai) yra linkę savo laimę išbandyti po savaitės / mėnesio vėl iš naujo ieškant reiklaingos, norimos knygos bibliotekoje. Tai gali būti aktualu ypač tose bibliotekose, kuriose dokumento rezervacijos paslauga dar nėra teikiama. 17,09 proc. (t. y. 20 respondentų) negavę vienoje bibliotekoje norimos knygos, bando ją gauti kitoje bibliotekoje, o 14,53 proc. (t. y. 17 respondentų) negavę norimos knygos pasiima panašaus turinio kitą dokumentą. Net 11,97 proc. (t. y. 14 respondentų) negavę norimos knygos bibliotekoje ją nusiperka patys iš knygyno ir pan. Kiti likę 16,24 proc. (t. y. 19 respondentų) buvo linkę įvardyti kitus pavienius variantus, kaip pavyzdžiui: pasiskolina knygą iš pažįstamo, kuris turi reikiamą / norimą dokumentą; negavęs tą akimirką norimos knygos apie ją pamiršta; pasiima kitą knygą, kurią rekomenduoja bibliotekos darbuotojas ir pan.

Kadangi ne vienas skaitytojas ateina ieškodamas konkrečios knygos bibliotekoje, buvo teiraujamasi iš kur jie dažniausiai sužino apie bibliotekos fonde esančius dokumentus. Net 45,30 proc. (t. y. 53 respondentai) teigia, kad apie konkrečias bibliotekoje esančias knygas sužino iš draugų arba pažįstamų. Po 14,53 proc. (t. y. po 17 respondentų) apie bibliotekos fonde esančias knygas sužino iš bibliotekų socialinių tinklų ar bibliotekos darbuotojų rekomendacijų. 6,84 proc. (t. y. 8 respondentai) apie dokumentus sužino iš bibliotekų internetinėse svetainėse skelbiamų naujų knygų apžvalgų ir pan., o 18,80 proc. (t. y. 22 respondentai) nurodė kitus pavienius variantus: bibliotekoje vykstančių renginių metu, iš bibliotekos katalogo, naujų knygų lentynos ir pan.

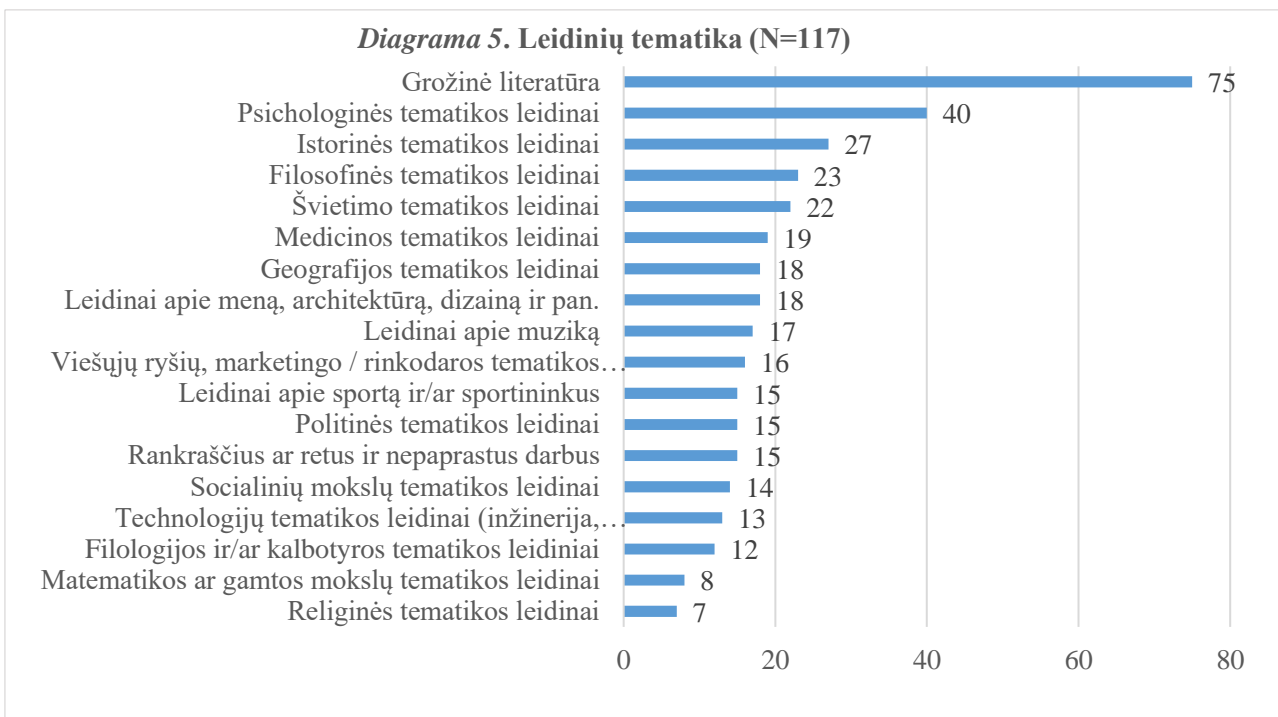
Apibedrinant gautus duomenis galime teigti, kad bibliotekos paslaugomis naudojasi ne tik registruoti skaitytojai. Dažnu atveju vienam skaitytojui paėmus dokumentą iš bibliotekos, jį perskaito keli asmenys arba skaito asmuo, kuris net nėra užsiregistravęs bibliotekoje. Dažnu atveju artimi asmenys: tėvai, vaikai, kaimynai – paima dokumentus kitiems asmenims. Deja, dėl šios priežasties realus skaitančių bibliotekų dokumentus skaitytojų skaičius nesutampa su registruotų vartotojų skaičiumi. Kaip ir neatsispindi tikroji dokumentų išduotis. Taip pat, negavę reikiamų knygų bibliotekoje didžioji dalis respondentų linkę laukti, kol gaus ją toje bibliotekoje. Tačiau dalis skolinasi iš to, kuris jau turi reikiamą knygą.

Bibliotekų fondo panauda: skaitomi dokumentai

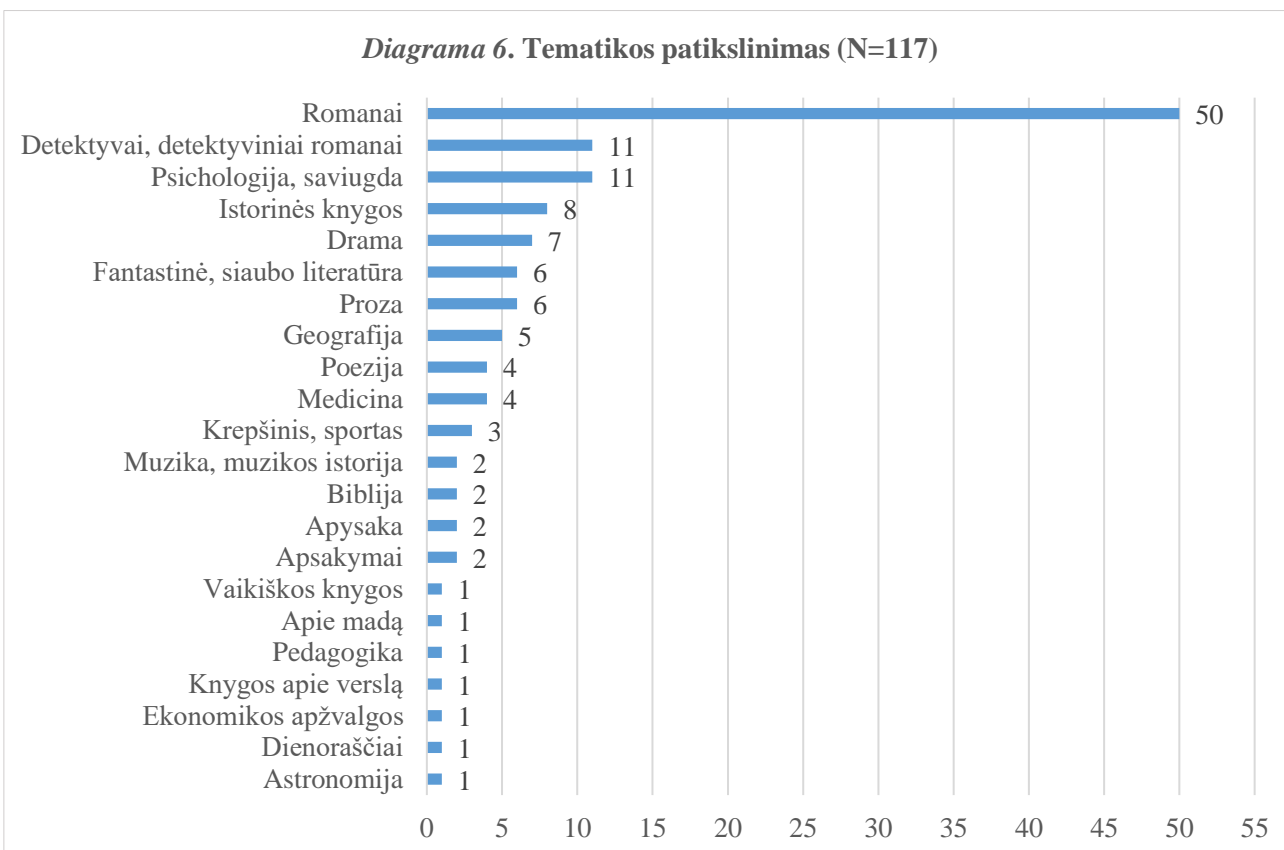
Respondentų buvo teirujamasi kokias knygas ar dokumentus jie dažniausiai naudoja ar klausosi iš bibliotekos fondo. 75,21 proc. (88 respondentai iš 117) apklausoje dalyvavusių respondentų nurodė, kad naudojami bibliotekos fondo knygomis. Spausdintos knygos yra populiariausias bibliotekų fondų turtas tiek tarp turinčių LIBIS skaitytojo bilieta, tiek ir tarp neturinčių (*diagrama 4*). Kaip dažnai iš bibliotekos fondo skaitomus dokumentus 34,19 proc. (t. y. 40 respondentai) įvardijo ir žurnalus, trečioje vietoje liko elektroninės knygos. Ši variantą įvardijo 28,21 proc. (t. y. 33 respondentai).

Prieš pradėdant atlikti tyrimą buvo galima daryti prielaidą, kad spausdintos knygos bus populiariausios naudojant esamą bibliotekos fondo turtą. Kaip matome iš anksčiau aptarto klausimo analizės, kelta prielaida pasitvirtino. Dėl to buvo svarbu sužinoti kokios tematikos, srities leidiniai aktualiausi tarp respondentų. Respondentų buvo prašoma nurodyti kokios tematikos leidinius jie skaito, todėl jie galėjo įvardyti ne vieną variantą. 64,10 proc. (t. y. 75 respondentai) įvardijo, kad skaito grožinę literatūrą (*diagrama 5*). Tai sudarė didžiąsą dalį skaitomų spausdintų leidinių. 34,19 proc. (t. y. 40 respondentų) teigė, kad jiems yra aktualūs psichologinės tematikos leidiniai. Mažiausiai aktualios tematikos respondentams buvo matematikos, gamtos mokslų bei religinės tematikos leidiniai. Šias tematikas įvardijo mažiau nei 10 proc. apklausoje dalyvavusių respondentų.

Grožinė literatūra, psichologinė tematika ir pan. labai abstraktus pasakymas, dėl šios priežasties respondentų buvo prašoma sukonkretinti kokią grožinę literatūrą skaito (*diagrama 6*).

42,74 proc. (t. y. 50 respondentų) įvardijo, kad skaito įvairius romanus. 9,40 proc. (t. y. 11 respondentų) teigė skaitantys detektyvus, tiek pat respondentų skaito psichologines, saviugdos

knygas. Dramos kūriniai aktualūs 7 respondentams. 31,62 proc. (t. y. 37 respondentai) atsisakė arba nenorėjo patikslinti kokias knygas konkrečiau skaito.

Bibliotekos dokumentų fonduose rasime ne vien lietuvių kalba išleistų leidinių. Dėl šios priežasties buvo aktualu sužinoti, kokiomis kalbomis dažniausiai skaito respondentai ir kokiomis kalbomis išleistų leidinių jie dažniausiai pasigenda bibliotekos fonduose. Reikia pažymėti, kad tik 33,33 proc. (t. y. 39 respondentai iš 117) skaito leidinius išleistus užsienio kalba. Daugiausia skaitančių tarp respondentų buvo anglų kalba išleistus leidinius (*diagrama 7*). Tokių respondentų buvo 22,22 proc. nuo visų apklaustųjų. Būtent šia kalba išleistų dokumentų labiausiai pasigenda ir bibliotekos fonde. Vis tik, 38,46 proc. (t. y. 15 respondentų iš 39 skaitančių užsienio kalba) teigia, kad esamas bibliotekos fondas užsienio kalba išleistos literatūros juos tenkina ir nėra poreikio, kad jis būtų papildomas. Antra pagal populiarumą išlieka rusų kalba išleista literatūra. Taip pat buvo pavienių respondentų, kurie skaito kitomis užsienio kalbomis: kinų, ispanų ir pan.

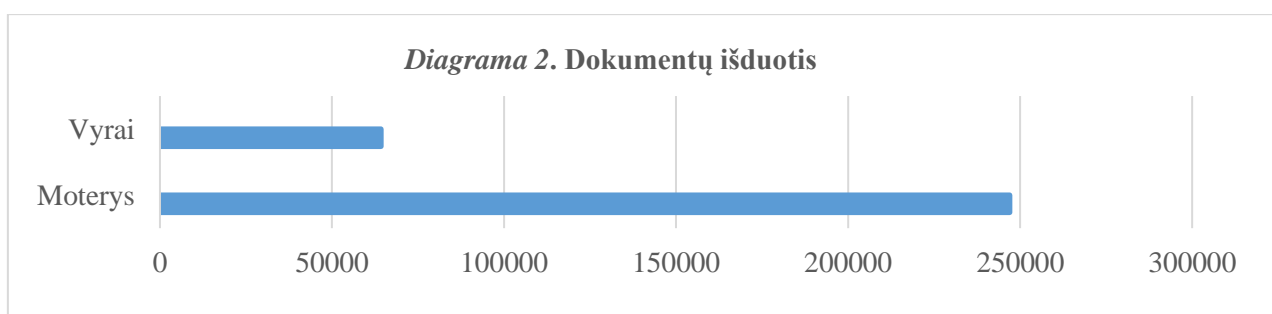
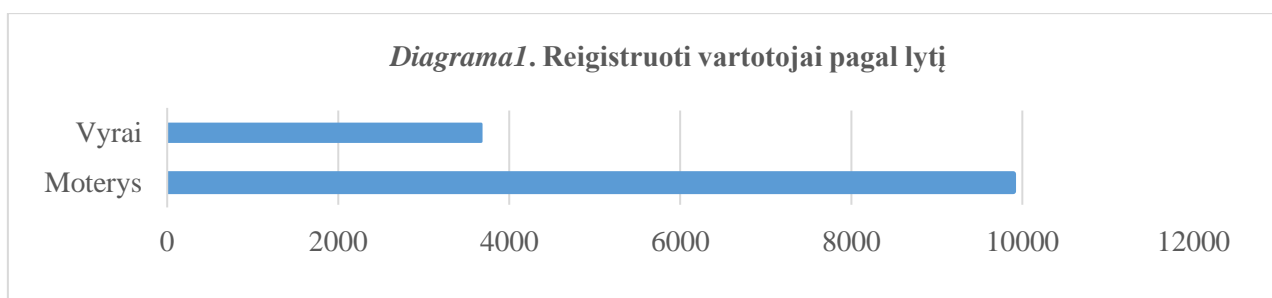

Respondentų buvo teirujamasi, kokiais pagrindiniais kriterijais jie vadovaujasi rinkdamiesi skaitomą knygą. 7,69 proc. (t. y. 9 respondentai iš 117) atsisakė nurodyti kriterijus, pagal kuriuos renkasi skaitomą knygą. Net 29,06 proc. (t. y. 34 respondentams) respondentų teigia, kad dažniausiai skaitomas knygas renkasi pagal draugų, pažįstamų, dėstytojų ar internete gaunamų/randomų rekomendacijų. Taip pat svarbus kriterijus 23,93 proc. (t. y. 28 respondentams) yra skaitomo dokumento žanras. Kaip teigia respondentai, dažniausiai jie skaito to paties žanro dokumentus, kaip pavyzdžiui tik romanus, tik fantastinę literatūrą, dramą ir pan. Kūrinio autorius svarbus 16,24 proc. (t. y. 19 respondentų), o 10,26 proc. (t. y. 12 respondentų) svarbus yra knygos viršelis renkantis skaitomą dokumentą. Mažiau svarbūs, bet respondentų įvardyti kriterijai dar buvo: dokumento pavadinimas, mokslo sritis, knygos santrauka ar aprašymas/ turinys, populiarumas, naujumas/ išleidimo metai, knygos storumas ir pan. Šiuos variantus įvardijo nuo 0,85 proc. iki 9,40 proc. respondentų (t. y. nuo 1 iki 11 respondentų).

Apibendrinant gautus duomenis galime daryti išvadą, kad populiariausia yra grožinė literatūra: romanai, detektyvai. Psichologinės tematikos leidiniai yra antroje vietoje. Skaitančių užsienio kalba išleistų knygų, respondentų palyginti nedaug. Vis tik tarp skaitančių populiariausios anglų kalba išleistos knygos. Daugumos nuomone esamų knygų užsienio kalba pakanka. Draugai ir pažįstami yra geriausi respondentų patarėjai renkantis skaitomas knygas. Jų rekomendacijos dažnai nulemia kokia knyga atsiras respondento skaitomų knygų sąrašė.

KLAVB skaitytojų knygų skaitymo tendencijos

Vertinant Klaipėdos apskrities viešosios I. Simonaitytės bibliotekos lankytojų skaitymo ypatumus 2018 metais ir 2019 metų pirmą pusmetį ir remiantis LIBIS vartotojų apskaitos modulių, galime pastebėti tai, jog pagrindinis bibliotekos registruotas vartotojas yra moteris – 73 proc. (moterys – 9897, vyrai – 3675 vartotojai) (*diagrama 1*), turinti aukštąjį arba aukštesnįjį išsilavinimą. Kadangi skirtumas tarp skaitytojų vyrų ir moterų yra ženklus, perskaitomų knygų didžioji dalis taip pat tenka moterų grupei – 84 proc. (*diagrama 2*) nuo visų suaugusiems vartotojams išduotų bibliotekos knygų (moterims – 209021, vyrams – 64237 išduotų knygų, neskaičiuojant tų skaitytojų, kurie registruojantis bibliotekoje nėra nurodę lyties).

Analizuojamu laikotarpiu dokumentų išduotis pagal mokslo šakas pasiskirsto taip (*diagrama 3*): mažiausiai tarp abiejų lyčių skaitoma religijos ir teologijos, bei matematikos ir gamtos mokslų literatūra (2 ir 5 skyriai). Šiek tiek daugiau skaitoma bendrojo (0) skyriaus literatūra, ir daugiausiai tiek tarp vyrų tiek tarp moterų skaitoma grožinė literatūra (82-89 skyrius). Pasiskirstymas procentais (*diagrama 4*) aiškiai parodo grožinės literatūros išduoties mastą lyginant su kitomis mokslo šakomis.

Diagrama 3. Knygų išduotis pagal mokslo šakas

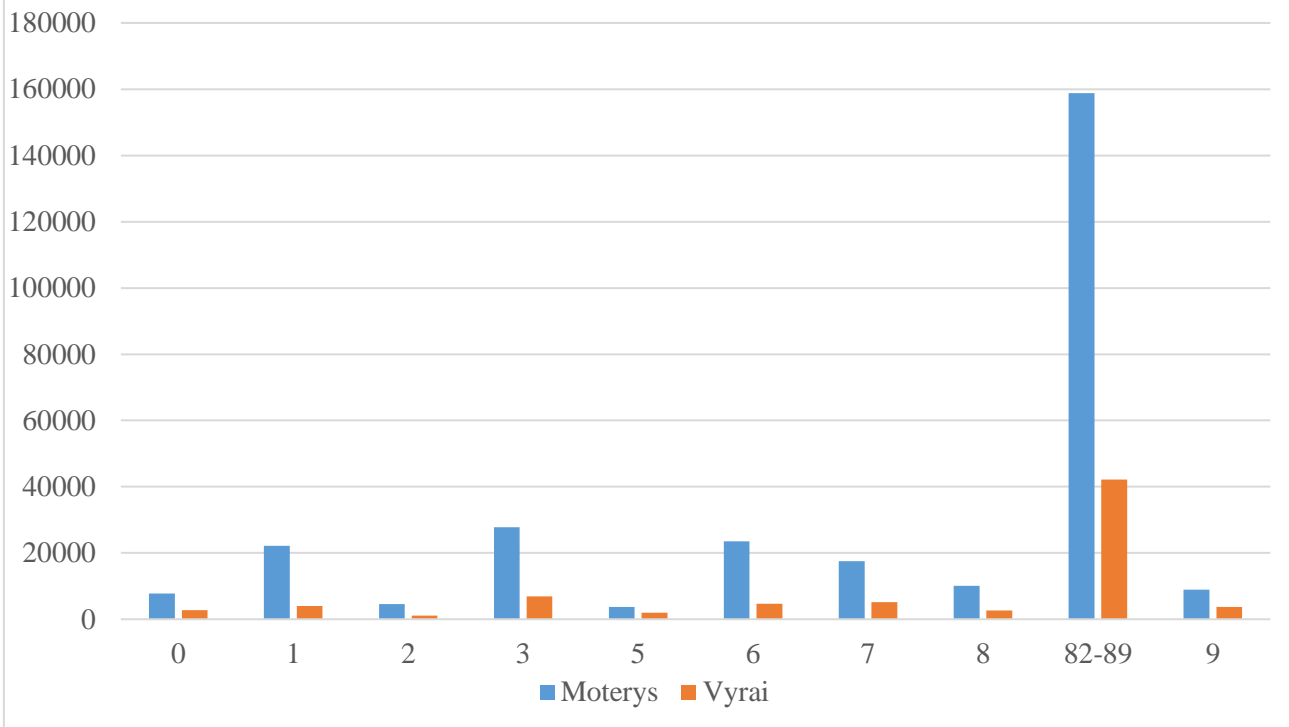
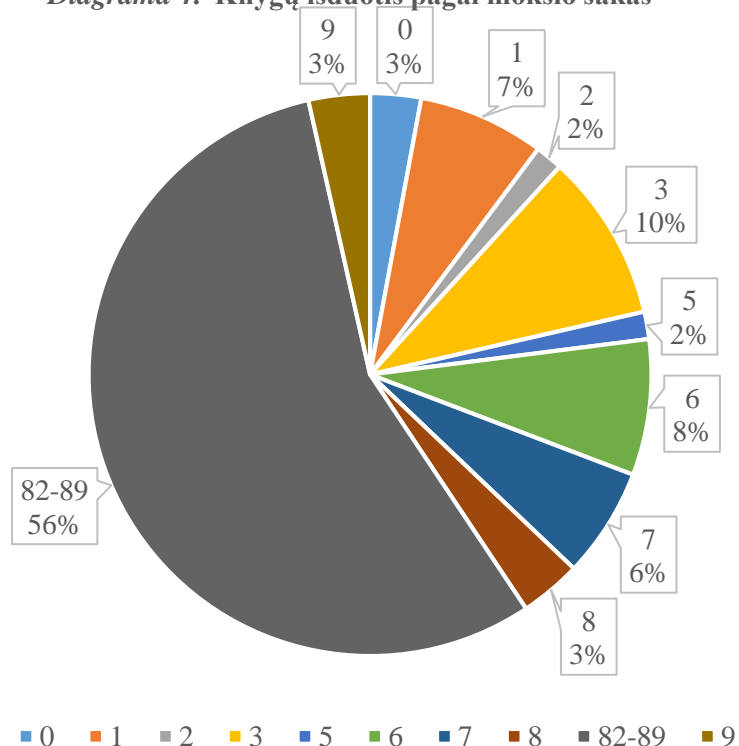

Diagrama 4. Knygų išduotis pagal mokslo šakas

Ši tendencija nesikeičia ne vienus metus, kadangi dauguma grožinės literatūros knygų yra išduodamos į namus ilgam laikotarpiui, tuo tarpu nemažai kitų mokslo šakų literatūros nėra išduodama į namus ir skaitoma bibliotekos skaityklose, todėl dažniau renkama knyga, kurią galima

skaityti ilgesnį laikotarpį. Be šios priežasties taip pat grožinės literatūros populiarumui įtakos turi ir šio fondo dydis.

Remiantis 2018 metais atliktu suaugusiųjų abonemento skaitytojų poreikio vertinimu, kuomet mažiausiai paklausi literatūra buvo geografijos, istorijos, teisės ir politikos, ekonomikos ir vadybos, inžinerijos ir architektūros bei žemės ūkio, švietimo, meno ir religine tematika, tiriamu laikotarpiu 2018-2019 metų pirmo pusmečio rezultatai visuomenės mokslų (sociologija, politika, ekonomika, finansai, teisė, švietimas, turizmas ir kt.) literatūros skaitomumas lyginant su mokslo šakomis be grožinės literatūros yra vienas skaitomesnių.

2018 metais atlikto tyrimo duomenimis dažniausiai ieškoma ir aktualiausia buvo filosofinė ir psichologinė, laisvalaikio, meno, literatūros mokslų ir pedagoginė bei medicininė literatūra. 2018-2019 metų pirmo pusmečio rezultatai rodo, kad šių mokslo šakų literatūros išduotis bibliotekoje yra panaši – 7-8proc., išskyrus kalbotyros ir literatūros kritikos, šios literatūros paklausa yra maža – 3 proc.

Lyginant suaugusiųjų abonemento skaitytojų poreikio vertinimą ir LIBIS vartotojų apskaitos modulio duomenis, grožinė literatūra nekeičia pozicijos ir išlieka skaitomiausia literatūros rūšis, po jos seka visuomenės mokslų bei taikomosios medicinos literatūra. Prie to prisideda ir išaugęs sveiko gyvenimo būdo domėjimasis ir informacijos paieška šia sritimi.